El conveni col·lectiu, eina essencial per a una transició justa cap a la sostenibilitat

Catalunya 2030

UGT.cat

Edició: UGT de Catalunya. Any 2022
Elaboració: Secretaria de Polítiques Sectorials i Transició Justa, UGT de Catalunya
Disseny i maquetació: Secretaria de Comunicació i Imatge, UGT de Catalunya
Correcció: Servei Lingüístic de la UGT de Catalunya

Introducció i context

Actualment, ens trobem en un alarmant context de crisi sistèmica, en què el nostre model de desenvolupament està desencadenant crisis mundials a diverses escales: econòmica, sanitària, social i ambiental.

La invasió russa d'Ucraïna ha completat un escenari inèdit que no ha fet més que agreujar la necessitat d'adoptar mesures urgents per substituir els combustibles fòssils per les renovables que es produeixen en el mateix territori, i en el qual s'han trencat les xarxes de distribució que estan en mans d'uns quants països. La racionalització de les matèries primeres i la relocalització de la producció han de ser, més que mai, prioritats polítiques per un canvi en la gestió ambiental, social i laboral.

El nostre sistema s'ha col·lapsat per la incapacitat de gestionar de forma sostenible els recursos naturals i per no respectar els límits del planeta. La dinàmica de creixement actual i la manca de decisions polítiques ambicioses ens han portat a una situació d'emergència climàtica.

La profunda necessitat de transformar el nostre model de desenvolupament en totes les seves vessants (econòmica, energètica, productiva, de consum, social, cultural...) està generant, ja en algunes empreses, un profund procés de transformació ecològica i digital amb noves formes del treball que ens han de portar cap a un nou model de societat i de desenvolupament més sostenible, racional, inclusiu i just per a tothom.

Aquesta transició és un repte que treballadors i treballadores hem d'afrontar en els centres de treball amb eines com la **negociació col·lectiva**, que ha de ser l'eix central que permeti anticipar-nos amb èxit a tots aquests canvis sense que ningú quedi enrere.

En aquest sentit, els convenis col·lectius són elements fonamentals de la defensa dels drets laborals, i decisius també a l'hora de negociar i acordar mesures concretes de suport a aquest canvi de model perquè aquesta transició es faci sota criteris de transició justa per a tots els treballadors i treballadores.

Són imprescindibles, per tant, clàusules específiques orientades a un canvi i una transició cap a nou model més sostenible, com programes de formació i informació, capacitació i reciclatge que garanteixin la continuïtat

de les persones en el món laboral, noves polítiques de compres dins de les empreses i una utilització racional dels recursos.

No hem d'oblidar, ara més que mai, que els convenis col·lectius són una oportunitat clau per introduir totes aquelles mesures econòmiques i tecnològicament viables que comportin més respecte cap a l'entorn. Per aquest motiu, hem de consolidar la participació dels treballadors i treballadores en aspectes clau com la definició i seguiment d'objectius i compromisos ambientals a l'empresa amb plans d'eficiència energètica i en l'ús de recursos naturals en tots els processos, prevenció i minimització de contaminació i residus, introducció d'aspectes sectorials concrets d'economia circular, o el foment de bones pràctiques ambientals i d'una mobilitat sostenible, entre d'altres. En definitiva, cal integrar i desenvolupar la responsabilitat ambiental de l'empresa a tots els nivells de l'organització, inclosa la cadena de subministrament.

En general, i com a conclusió, tots els convenis col·lectius haurien d'incloure necessàriament un contingut mínim mediambiental que tracti el dret a informació ambiental de l'empresa als treballadors i treballadores i els seus representants, la formació en temes mediambientals i altres aspectes genèrics de sensibilització, control, informació normativa o tècnica.

El camí per aturar i evitar la destrucció del nostre entorn no és altre que apostar per un canvi i una transició justa que ens condueixi cap a un desenvolupament sostenible refermat sobre els pilars de l'economia, la societat i el medi ambient com a un trinomi interconnectat.

Aquesta obligada transició ens ha de dur cap a una economia verda, circular, hipocarbònica, que ha de ser econòmica, social i mediambientalment justa i equitativa per a les persones i els territoris.

La negociació col·lectiva ha de desenvolupar un paper important, no només com a instrument de protecció ambiental, sinó també com a eina per afavorir la transició ecològica justa, adaptant els llocs de treball i minimitzant els possibles efectes negatius en les condicions laborals, acompanyant-la de les garanties salarials necessàries i unes condicions de treball adients.

1. Clàusules sobre la protecció del medi ambient

Hem de continuar exigint a les meses de negociació clàusules que garanteixin la protecció del medi ambient i la sostenibilitat ambiental a l'empresa.

En general, els convenis col·lectius han d'incloure:

Drets a la informació, formació i participació	Han d'incloure els drets a la informació, la formació i la participació dels treballadors i treballadores en la gestió ambiental de les empreses.
Criteris de millora mediambiental	Han d'incloure clàusules específiques de medi ambient amb mesures per millorar el rendiment ambiental de l'empresa, com ara: plans d'estalvi i eficiència en l'ús dels recursos (aigua, energia, matèries primeres, etc.), plans de minimització i gestió sostenible de residus, plans de mobilitat sostenible al centre de treball, plans de formació mediambiental, entre d'altres.

Hem d'aconseguir, a través de clàusules en els convenis, el ferm compromís empresarial d'implantar sistemes de gestió mediambiental per controlar els processos des del punt de vista mediambiental i garantir de manera sostenible la defensa del medi ambient i de la biodiversitat en tota la cadena de valor, també dels proveïdors.

2. Clàusules sobre el dret de consulta i participació

La democratització de les relacions laborals s'articula mitjançant el conveni col·lectiu amb el dret a consulta i participació (article 64.1 de l'Estatut dels Treballadors).

Per dur a terme el dret a consulta sobre els temes mediambientals, és necessària la creació en el si de l'empresa de **la comissió paritària de medi ambient i sostenibilitat** i de la figura del **delegat o delegada de medi ambient i sostenibilitat**.

2.1 Comissió paritària de medi ambient i sostenibilitat

Durant el període de vigència dels convenis hem de negociar la constitució d'una **comissió paritària de medi ambient i sostenibilitat,** integrada pels representants dels treballadors i treballadores (delegats/ades de medi ambient, delegats/ades de prevenció o delegats/ades sindicals) i els representants de l'empresa, a parts iguals.

Funcions de la comissió paritària de medi ambient	Definir la política mediambiental de l'empresa.
	Aprovar el Pla de Gestió Mediambiental de l'empresa, que ha d'incloure els objectius definits per la política mediambiental i les actuacions previstes per complir-los.
	Promoure el desenvolupament d'una conscienciació sobre la protecció del medi ambient des de l'empresa i el control del compliment de tota la legislació en matèria de medi ambient. Intervenir en totes les accions derivades de la gestió ambiental de l'empresa, amb l'objectiu d'eliminar o minimitzar l'impacte negatiu de l'activitat de l'empresa en el medi ambient.

	Estudiar mesures concretes per al desenvolupament d'una millor protecció del medi ambient en l'àmbit dels centres de treball de l'empresa (com el pla d'estalvi i eficiència energètica cap a l'ús de les energies renovables de proximitat, el pla de reducció de residus, el pla de formació dels treballadors i treballadores en medi ambient, l'anàlisi dels informes de sostenibilitat de l'empresa, plans per a la substitució d'aquells materials i productes que en la seva producció i utilització provoquen una deterioració mediambiental, plans de planificació de les compres i subministraments, així com en les decisions sobre les instal·lacions i edificis, adaptació al canvi climàtic, conservació de la biodiversitat, producció circular i compra i contractació sostenibles...).
	Rebre la informació periòdica necessària, per escrit, sobre tots els aspectes relacionats amb el comportament mediambiental de l'empresa i la seva cadena de subministrament.
	Ser consultats de forma prèvia a qualsevol decisió o canvi a l'empresa que pugui repercutir sobre la política mediambiental.
	Fer control i vigilància de l'adquisició i utilització de matèries primeres, recursos naturals, energia de l'empresa, maquinària, vehicles, etc.
	Fomentar la minimització de residus, la recuperació i el reciclatge que se'n fa a l'empresa.
	Fomentar l'ús de productes, maquinària, vehicles i tecnologies més respectuoses amb el medi ambient. Establir campanyes de sensibilització i informació mediambiental per a la plantilla de l'empresa, clientela i persones usuàries. Fomentar i garantir la formació i participació dels treballadors i treballadores en la gestió mediambiental de l'empresa. Fomentar i garantir la informació i la participació dels treballadors i treballadores en la gestió ambiental de l'empresa.

2.2. El delegat o delegada de medi ambient i sostenibilitat

El medi ambient és un dret constitucional de tothom, recollit en l'article 45. La seva participació i col·laboració en la gestió i millora ambiental de les empreses dels treballadors i treballadores és imprescindible per aconseguir un canvi en el model productiu respectuós amb el medi ambient i amb les persones.

Per exercir el dret a la participació en temes mediambientals, els treballadors i treballadores hauran d'escollir el delegat o delegada de medi ambient perquè vetlli per la informació, formació, participació i negociació dels aspectes mediambientals de l'empresa.

Encara que aquesta figura de delegat o delegada de medi ambient ara per ara no està definida per llei (no passa el mateix amb la figura sindical que representa els treballadors i treballadores en matèria de prevenció de riscos laborals, la del delegat o delegada de prevenció, que sí que preveu la Llei de prevenció de riscos laborals 31/1995), és imprescindible per a totes aquelles empreses que vulguin treballar en l'excel·lència i que orientin la seva política empresarial cap a un model participatiu.

La representació sindical en temes mediambientals a l'empresa podran proposar iniciatives per a la millora de la situació mediambiental que l'empresa podrà recollir i tenir en compte.

La comissió paritària de medi ambient i sostenibilitat de l'empresa, amb la participació dels delegats i delegades mediambientals, durà a terme programes de formació específics sobre aquestes matèries, que permetin un millor coneixement dels problemes mediambientals.

Crèdit horari	Els delegats i delegades mediambientals tindran x hores mensuals (quantitat d'hores que s'han de negociar amb l'empresa, perquè no hi ha cap llei que n'estableixi la quantitat) de crèdit horari remunerat, sense descomptar-hi la part corresponent a les reunions de la comissió paritària de medi ambient i sostenibilitat ni qualssevol altres convocades per l'empresa en matèria de medi ambient, ni tampoc el temps destinat a les visites previstes. En cas que els delegats i delegades de prevenció assumeixin la funció de representants mediambientals, disposaran d'un

	crèdit horari addicional de x hores per poder desenvolupar les tasques mediambientals encomanades.
Formació	El delegat o delegada mediambiental farà la formació mediambiental necessària per les seves tasques a l'empresa. Aquesta formació estarà fora del seu crèdit horari, s'impartirà preferentment en horari laboral. El temps dedicat a la formació serà considerat com a temps de treball amb caràcter general i el seu cost no podrà recaure en cap cas sobre el delegat o delegada.
Impartició de la formació	La formació l'haurà de facilitar l'empresa, impartint-la pels seus propis mitjans o mitjançant el concert amb organismes o entitats especialitzades en la matèria. L'haurà d'adaptar a les característiques de l'empresa, de la seva producció i de la seva situació mediambiental i, si cal, s'haurà de repetir periòdicament.

Els delegats i delegades de medi ambient i sostenibilitat, com a representants dels treballadors i treballadores en temes mediambientals a l'empresa, tindran les funcions següents:

Comissió paritària de medi ambient i sostenibilitat	Formar part de la comissió paritària de medi ambient i sostenibilitat.
Col·laboració amb l'empresa	Col·laborar amb la direcció de l'empresa en la millora de la seva gestió mediambiental.
Objectius mediambientals	Participar en l'elaboració conjunta dels objectius i plans d'actuació ambientals, així com en el seu seguiment.
Documentació mediambiental	Participar en l'elaboració de mapes de riscos mediambientals de l'empresa, en documents de bones pràctiques mediambientals i de plans de sostenibilitat, així com en totes les negociacions que es portin a terme amb l'objectiu de dur a terme una transició justa en aquelles empreses o sectors que requereixin una reconversió ecològica de la producció.

Formació mediambiental	Participar en la decisió de la planificació i els continguts de la formació mediambiental que s'imparteix a l'empresa en el si de la comissió paritària de medi ambient i sostenibilitat.
Sistemes de gestió ambiental	Proposar i participar en la implementació a l'empresa de sistemes de gestió ambiental (com ISO 14001 o EMAS).
Suggeriments i propostes mediambientals	Fer suggeriments i propostes sobre els temes en els quals participin com a representants sindicals en temes mediambientals, o sobre la realització de tasques concretes per aconseguir millores ambientals.
Plans de mobilitat sostenible	Impulsar la creació de plans de transport col·lectiu i sostenible per a l'empresa, centres de treball i/o polígons.
Compra verda i contractació sostenible	Tenir un paper actiu en la promoció de les compres i la contractació verda i sostenible, amb la proposta i el foment d'accions de sensibilització i capacitació, tenint en compte tota la cadena de valor.
Interlocutor	Fer d'interlocutor i nexe d'unió amb la resta del personal / de la plantilla de l'empresa en la transmissió de la informació mediambiental, campanyes, actuacions, etc., promovent i fomentant la cooperació dels treballadors i treballadores en l'execució de la normativa sobre medi ambient i les polítiques mediambientals de l'empresa.
Vigilància i control	Exercir una labor de vigilància i control sobre el compliment de la normativa mediambiental.
Sigil professional	Fer un tractament correcte i confidencial de les dades facilitades.

Dintre de les seves tasques, els delegats i delegades de medi ambient i sostenibilitat estaran facultats per:

Accés a la informació i	Tenir accés a la informació i documentació relativa a les condicions mediambientals que siguin necessàries

documentació ambiental	per a l'exercici de les seves funcions. Quan la informació estigui subjecta a les limitacions ressenyades, només podrà ser subministrada de manera que es garanteixi el respecte a la confidencialitat.
Informació mediambiental	Conèixer la informació mediambiental de l'empresa (l'empresa ha de tenir registrada la informació sobre les seves accions que puguin afectar el medi ambient del seu entorn com ara abocaments, residus, consums energètics, aigua, matèries primeres, consumibles...).
Danys mediambientals	Rebre informació de l'empresa sobre els danys mediambientals produïts i les mesures que estableixi per solucionar-los.
Activitats mediambientals	Rebre de l'empresa les informacions que obtingui de les persones o òrgans encarregats de les activitats mediambientals relacionades amb ella.
Decisions mediambientals	Ser consultats sobre les decisions mediambientals de l'empresa (millores, canvis o modificacions dels processos productius que puguin tenir repercussió sobre el medi ambient, en particular el control d'emissions i el tractament de qualsevol tipus de residus).
Visites	Fer visites als llocs de treball per a la vigilància i control de les qüestions relacionades amb el medi ambient a l'empresa.
Inspeccions mediambientals	Acompanyar qualsevol cos d'inspecció ambiental que visiti l'empresa.
Paralització de l'activitat	Estar capacitats per a la paralització de l'activitat si suposa un risc mediambiental o per a les persones, així com si s'incompleix la normativa mediambiental.

3. Clàusules sobre el dret a la informació mediambiental

En compliment de l'article 64 de l'Estatut dels Treballadors, s'ha d'informar la representació sindical de les decisions respecte a la introducció de noves tecnologies, la modificació de processos productius o l'adquisició de maquinària o d'equips que puguin tenir incidència en la salut i la seguretat dels treballadors i treballadores i l'impacte ambiental corresponent.

Dret a la informació mediambiental	Els treballadors i treballadores de l'empresa han de rebre la informació necessària per a la identificació i el coneixement dels riscos mediambientals associats a la seva activitat i sobre com minimitzar-los.
Canals d'informació i comunicació	L'empresa ha de transmetre aquesta informació prioritàriament per escrit o per altres mitjans que en garanteixin la difusió i comprensió, i que arribi al seu destinatari final.

Recordem que la Llei 11/2018, de 28 de desembre en matèria d'informació no financera i diversitat de les empreses, recull obligacions per a les empreses amb plantilles de més de 500 persones com és l'elaboració d'un **informe de sostenibilitat** amb informació detallada sobre els efectes actuals i previsibles de les activitats de l'empresa en el medi ambient.

A partir del 30 de desembre de 2021, aquesta obligació es va estendre a les empreses amb plantilles de més de 250 persones, per tant, s'hauria d'introduir en els convenis col·lectius l'obligació de donar aquesta informació a la representació sindical perquè pugui fer un seguiment de l'impacte mediambiental a l'empresa.

4. Clàusules sobre el dret a la formació

La formació mediambiental és un dels vectors de canvi i evolució a les empreses.

D'altra banda, davant els reptes i oportunitats que portaran els canvis en el model econòmic actual i el procés de transició justa, cal que els treballadors i treballadores amb formació específica es requalifiquin per adaptar-se a la nova economia i a les noves formes de treball.

Dret a la formació mediambiental	Els treballadors i treballadores tenen dret a rebre la formació mediambiental necessària per realitzar les seves tasques, així com formació de sensibilització i sobre temes específics de caràcter tècnic i normatiu relacionats amb el medi ambient.
Plans de formació mediambiental	L'empresa inclourà la formació en matèria de medi ambient en els seus plans de formació per al personal; aquesta formació estarà adaptada a l'empresa, sector i activitat econòmica.
Impartició de la formació mediambiental	La formació es farà a la mateixa empresa i en el cas que no sigui possible, s'habilitaran els canals per facilitar la participació dels treballadors i treballadores en plans de formació externs a l'empresa. La formació mediambiental s'impartirà preferentment dins de l'horari laboral i no suposarà cap cost per als treballadors i les treballadores, ni en temps ni en recursos i anirà íntegrament a càrrec de l'empresa.
Promoció professional	L'empresa tindrà en consideració la formació en medi ambient per a la promoció professional del personal en les mateixes condicions que qualsevol altre tipus de formació. I fomentarà la formació i incentivarà els treballadors i treballadores perquè puguin desenvolupar bones pràctiques mediambientals als seus llocs de treball i fora de l'empresa.

5. Clàusules sobre compra verda i contractació sostenible

El nou model d'economia circular ens porta a un model de producció i consum en què els productes materials, energètics i recursos naturals es mantenen en l'economia durant el màxim temps possible, minimitzant la generació de residus i aprofitant els residus com a matèria primera d'altres aplicacions.

La integració de criteris ambientals, socials i ètics, als contractes d'obres i serveis i a les compres que faci l'empresa és un element clau per poder aconseguir aquest model d'economia circular i una transició justa, que reportarà grans beneficis econòmics, socials i mediambientals.

La compra i contractació ecològica i sostenible es caracteritza per la integració de criteris ambientals, socials i ètics en les polítiques de compres i de contractació de serveis a les empreses. L'adquisició de productes i serveis respectuosos amb el medi ambient, que durant el seu cicle de vida ofereixin un nivell de qualitat adequat i que generin menys impacte ambiental (sense grans despeses de recursos en la seva fabricació ni emissions, lliures de tòxics, no generadors de residus i reciclables) ha de ser una prioritat per a les empreses.

La Llei d'informació no financera, Llei 11/2018 de 28 de desembre, exigeix a les empreses una rendició de comptes en matèria ambiental que inclogui informació sobre els procediments aplicats per l'empresa en relació amb les seves cadenes de subministrament i contractació, amb la finalitat de detectar, prevenir i atenuar els efectes adversos existents i potencials. Així doncs, aquelles empreses que incloguin criteris mediambientals en les seves polítiques de compres i contractació, tindran unes eines bàsiques per controlar l'impacte dels seus proveïdors.

En l'àmbit públic, **Llei 16/2017, de l'1 d'agost, del canvi climàtic**, que té com a objecte regular les mesures encaminades a la mitigació i l'adaptació al canvi climàtic a Catalunya estableix, respecte a la contractació pública:

Els departaments de la Generalitat:

"Incloure en tots els procediments de contractació pública en què resulti adequat, criteris d'adjudicació específics relatius a l'ús eficient de recursos i a la minimització de les emissions de gasos amb efecte d'hivernacle. La quantificació de l'ús de recursos i d'emissions de gasos s'ha d'incloure en el càlcul del cost d'inversió, d'explotació i de manteniment de l'objecte del contracte"

Contractació verda:

"En el règim de contractació de tot el sector públic de Catalunya, s'han d'establir criteris objectius que promoguin la contractació verda".

És important, doncs, incorporar en els convenis col·lectius clàusules que garanteixin models de consum, compres i contractació verda i sostenible i que els i les representants sindicals puguin controlar que els plecs de licitació de contractes públics, efectivament, compleixen amb aquestes obligacions; d'aquesta manera també s'obliga les empreses licitadores a complir aquestes clàusules.

Contractació pública verda	La contractació incorporarà de manera transversal i preceptiva criteris socials i ambientals i ètics sempre que tingui relació amb l'objecte del contracte (petjada de carboni del producte o servei contractat, ús de materials biodegradables o reciclables, no utilitzar substàncies tòxiques per al medi ambient, criteris d'eficiència energètica en les contractacions (tant de maquinària com d'edificacions), ús de materials de construcció sostenibles, aplicació de mesures per reduir l'emissió de gasos amb efecte d'hivernacle, altres mesures d'adaptació al canvi climàtic, etc.
Clàusules contractuals mediambientals	Els contractes que l'empresa tingui amb empreses subministradores de serveis han d'incorporar clàusules ambientals i, per tant, d'obligat compliment, per assolir uns estàndards ambientals més enllà del que marca la llei com, per exemple, criteris de sostenibilitat alineats amb els Objectius de Desenvolupament Sostenible (ODS).

Clàusules contractuals d'economia circular	S'introduiran clàusules d'economia circular, social i de proximitat en els contractes.
Principis dels contractants de béns, subministraments, serveis o obres públiques	Els proveïdors i les empreses adjudicatàries hauran d'actuar d'acord amb els principis de l'empresa principal sobre els drets humans, el progrés social, el respecte del medi ambient i el desenvolupament sostenible.
Creació de contractació verda	S'inclouran clàusules que afavoreixin la creació i contractació de llocs de treball verds i circulars.
Certificats ambientals en contractes públics	Els proveïdors i les empreses adjudicatàries hauran de tenir certificats ambientals dels productes que utilitzen per oferir els serveis a les administracions públiques.
Contractació pública	Els plecs de licitació de les administracions públiques recolliran els criteris mediambientals establerts en la Llei de contractes del sector públic i es vetllarà perquè es compleixin durant la vigència de tot el contracte.*
Clàusules limitants de contractar amb les administracions públiques	S'inclouran clàusules que prohibeixin seleccionar empreses que hagin vulnerat la legislació ambiental internacional, europea, nacional o local o que presentin altres deficiències greus quant a comportament ambiental.

**Més info:*
http://www.ugt.cat/download/mon_del_treball/contractacio_publica/guia_contractacio_publica.pdf

La compra sostenible i socialment responsable és una eina molt important per assolir els objectius socials i ambientals de les empreses. Per aquest

motiu, és important que els convenis incloguin clàusules específiques sobre aquesta matèria.

Compra sostenible	Es fomentarà la compra sostenible de materials i serveis (prioritzant l'adquisició de productes fàcilment reparables o recarregables, biodegradables o reciclables, que no continguin tòxics i que consumeixin els mínims recursos naturals durant el seu procés de fabricació).
Criteris de circularitat	Se sol·licitaran criteris de circularitat en les compres de l'empresa (ecoetiquetes) i de certificacions ambientals als proveïdors.
Comerç just i de proximitat	Es fomentarà la compra de productes de comerç just i de proximitat (per promoure i enfortir l'activitat local) i que utilitzin mitjans de transport de mercaderies menys contaminants. Comerç local.
Productes de procedència sostenible	Es prioritzarà l'adquisició de productes que provinguin de matèries primeres procedents de recursos gestionats de manera sostenible, com la fusta o el paper.
Productes tòxics	Es rebutjarà l'adquisició de materials o substàncies tòxiques per al medi ambient o per a les persones.
Energies renovables	Es fomentarà l'ús d'energies renovables i l'autoconsum energètic, així com l'estalvi i l'eficiència energètica de l'empresa.

Vehicles sostenibles	Es promourà la substitució de la flota de vehicles de l'empresa i futures adquisicions per vehicles ecològics i més eficients pel que fa a l'emissió de gasos i soroll.
Petjada de carboni	S'escolliran productes o activitats que minimitzin la petjada de carboni.
Qualitat de l'aire	Es prioritzaran els productes i activitats que minimitzin les emissions a l'atmosfera i suposin una millora per a la qualitat de l'aire.
Consum d'aliments	Es fomentarà la compra d'aliments procedents de l'agricultura ecològica i de proximitat (menjadors d'empresa, càterings, màquines de vènding...)